

KATONA »BÁNK BÁN«-JÁNAK EGY HELYÉHEZ.

»Bánk Bán« V. felvonása 3. jelenetének mindjárt az elején így szól a király megölt Gertrudisról:

Minden tökéletességgel ruházta

Fel ötet a természet — benne csak

A halhatatlanság hibája . . . .

E szavak feltűnően hasonlítanak a *Historia Apollonii regis Tyri* (ed. Riese, Lipcse, 1893) I. fejezetében olvasható következőkhöz: »Is (t. i. Antiochus) habuit unam filiam, uirginem speciosissimam, in qua nihil rerum natura exerrauerat, nisi quod mortalem statuerat.« Nevezetes e hely még azért is, mert csekély változtatással belekerült a *Gesta Romanorum* Apollonius-fejezetébe is (vulg. 153), de annak csak a teljesebb (181 fejezetből álló) editio princepsnél fiatalabb lenyomataiban olvasható, holott az eddig elsőnek ismert Zell Ulrik-féle kölni kiadásban (1474 tájáról) még nincsen meg. De a G. R.-ban nem az Antiochus lányára, hanem az Apollonius nejére, Lucinára vonatkozik e tulzó dicséret s az összes interpolált kiadásokban így szól: *in qua natura nihil viciosum constituit, nisi quod eam immortalem non formauerat.* S benne van a G. R. régi francia fordításában, a XVI. század elejéről való *Violier des Histoires Romaines* 125. fejezetében is (Brunet-féle kiad. Paris, 1858: 341. l.), a hol így hangzik: *Chacun qui vit la fille du roy disoit qu'il re lecy folloit autre chose fors immortalité, tant estoit plaine de beaulté.* Az Apollonius történetét tartalmazó népkönyv Twine-féle angol fordításában pedig, mely a XVI. század végéről való (l. Singer, *Apoll. v. Tyrus*, Halle 1895, 64. és 118. l.) így: *wherein nature had not committed the least error that might be devised, saving that shee made her not immortall.* Az angol népkönyv tehát, a mint látjuk, sokkal közelebb áll a latin szöveg interpolatiójához, melyet a francia fordítás különben is csak töredékesen tükröz vissza. Az a kérdés, honnan került e közhelynek látszó interpolatió, mely különben az Apollonius-regének nem az egyetlen betoldása az 1480-nál későbbi latin Gesta-kiadásokban? Az

1480-ban nyomtatott hollandi Gesta-fordítás, mely a vulg. 181 történetből álló ed. princeps nyomán készült, még nem ismeri. Másik kérdés, a mely minket itt közelebről érdekel, hogy Katona az ő párhuzamos helyét milyen forrásból meríthette? Avagy itt is inkább a »generatio spontanea«-ban higyjünk, mint a kevésbbé csodás »aequivoca«-ban?

K. L.

ARANY »HEGEDŰ«-JÉRŐL.

E folyóirat mult évi folyamában Imre Lajos felhívja a figyelmet Merkens gyűjteményének egy darabjára, melynek meséje nagyon hasonlít Arany »A hegedű« című költeményéhez. Imre Lajos e sorai arra bírnak, hogy e tárgynak egy másik német feldolgozására rámutassak, mely sokkal pontosabban megegyezik Arany költeményével, mint a Merkens-féle variáns. A feldolgozás, melyre czélzok, az ismeretes Auerbacher-féle Volskbüchlein »Sanct Peter mit der Geige« című darabja.¹ Az Auerbacher-féle elbeszélés hű fordításban a következő:

»Mikor Urunk egyszer Szt. Péterrel falura ment, korcsma előtt haladtak el, a melyben épen lakodalmat ültek. A mint Szt. Péter hallotta, hogy bent vígan folyik a mulatság, kedve kerekedett, hogy betérjen, ezt meg is mondta az Úrnak. De ez azt felelte: Ez nem illik; a ki a korpa közé elegyedik, azt megeszik a disznók. Péter azonban nem állott el a kívánságától, hanem az Úr intése ellenére bement a házba. A mint a szobába lépett és a vendégek őt hátul és elől megnézték, így szólt az egyik: Hej, most van muzsikusunk is S. Péterhez fordulva mondta: Húzd rá, muzsikus! A vendég ugyanis hegedűt látott meg a hátán, mely persze csak oda volt festve, a miről az Úr titokban gondoskodott volt. Péter az ember szavainak hallatára szabadkozott, hogy nem muzsikus és nincs kedve játszani, hanem hogy jókedvű vendég létére enni-inni kíván. Az ember erre megharagudott és azt kérdezte: Minek akkor a hegedű a hátadon, ha nem vagy muzsikus és nem akarsz játszani? Hát mi nem vagyunk számodra eléggé becsületes emberek? Péter most szintén türelmét vesztette és indulatosan azt mondta, hogy ha volna hegedűje, akkor a vonóját fejéhez vágná. Erre a félig részeg ember megfogta Pétert és kidobta az ajtón. Miután Péter

¹ Hogy e darab mennyire megegyezik Arany »Hegedű«-jével, arra már régebben figyelmeztettem Zlinszky Aladárt, Arany János elbeszélő költeményei forrásainak érdemes kutatóját. Erre Zlinszkytól arról értesültem, hogy előttem már Binder Jenő constatálta egy Zlinszkyhez intézett levelében e megegyezést. Ennek folytán valószínűnek tartottam, hogy e megegyezést többen is már régen észrevették, és azért nem volt szándékom e tényt magában közzétenni. De az Irodalomtörténeti Közlemények fentemlített czikke, melyet napilap is átvett, arra bátorított, hogy ezt mégis minél előbb megtegyem.

igy meglakolt a kívánságáért, tovább ment és nemsokára utolérte az Urat, a ki pálmák alatt pihenve várakozott reá. Péter elmondta, hogyan járt, mire az Úr azt felelte: A ki nem hall, az érezzen.«

Ez az elbeszélés, miként látjuk, még sokkal nagyobb mértékben megegyezik Arany költeményének meséjével, mint az Imrétől ismertetett szöveg, már annyiban is, hogy hegedűről van szó, nem pedig dudáról, még pedig a hegedű Péter hátára van festve, úgy hogy nem láthatja, nem pedig oda akasztva, hogy a garázda ember leveheti és Péter fejéhez vághatja. Az ugyanis lényeges vonás, hogy titkos, Péterre nézve mindvégig láthatatlan oka legyen a korcsma-beliek garázdálkodásának, nem pedig kézzelfogható, tőle nagyon is érzett oka, mely mögött mindjárt felismeri az Idvezítő kezét.

Hogy közvetlenül mi volt Arany János forrása, az természetesen még mindig nyílt kérdés marad. Meglehet, hogy kalendáriumból vette, hiszen kalendárium (Friebeisz naptára) számára írta költeményét is.

WALDAPFEL JÁNOS.

